

Høringssvar til Justis- og beredskapsdepartementet angående det nye lovforslaget om å styrke forbrukeres rett til å betale med kontanter.

Av Annette Tørklep

INNLEDNING

Kontanter spiller en viktig, jeg vil si avgjørende rolle når vi i fremtiden skal verne om et vårt folkestyrte velferdssamfunn og nasjonale stat. Krona er rund, for å si det billedlig. Den bærer HMK sitt valgspår «Alt for Norge» og er lovfestet som tvunget betalingsmiddel. Den er også under press. For å forstå hvor viktig det er å sikre et slikt systemet nytter det ikke bare å liste opp en serie av argumenter. Det handler også om hvordan våre politikere oppfatter sin egen rolle i forhold til det folket de er satt til å tjene. Og – om de er i stand til å tenke langsiktig. Hverdagspolitikken forstås kanskje i form av flertall, prosenter, pragmatiske løsninger og den sterkeste rett... men samtidig trenger vi å se, si forstå, enkeltindividets grunnleggende integritet og frihet (slik det fremgår av Menneskerettighetserklæringen og Grunnloven). Her har vi spørsmål som verken skal eller kan relativiseres, eller forhandles om bak lukkede dører.

Saken er, at betaling med fysiske, analoge penger og elektroniske penger ikke er to måter å ordne samme handling. Så vel i prinsippet som i praksis snakker vi her om to vidt forskjellige ting.

TRE VIKTIGE GRUNNER TIL Å SIKRE KONTANTER

Spørsmålet må vurderes fra ulike perspektiver.

1. Et ønske der vi **på egne vegne** ønsker å benytte et enkelt, praktisk, lett forståelig og forutsigbart betalingsmiddel.
2. **Solidaritet** med dem som av økonomiske og ulike praktiske årsaker er avhengig av å kunne betale kontant. Dette er mennesker som ikke forventes å trives med, eller mestre tilværelsen i et «hel-digitalt» høyteknologisk samfunn. Dette inkluderer forståelsen for at vi ikke snakker om noen «midlertidig» eller tallfestet gruppe.
3. **Beredskap**. I forhold til personvernet. I forhold til faren for naturkatastrofer. I forhold til nasjonal sikkerhet.

Innenfor disse tre områdene finnes det en rekke spesielle tilfeller og under-grunner, for å si det slik. Her følger en nærmere forklaring og definisjon:

1. Kontanter er enkelt og praktisk, og forutsetter ikke at en tredjepart går inn og fasiliteter enhver utveksling av penger. Denne betalingsformen er uavhengig av digitalt utstyr, man trenger ikke tilknytning til nett eller å bruke tid på å laste ned apper. Små barn lærer om verdien av penger på et tidlig tidspunkt i livet. Uten å ha opplevd mestringsfølelsen ved å kjøpe sin første is i kiosken og legge myntene på disken vil barnet, eller den voksne for den saks skyld, aldri oppleve penger som noe de selv eier og kan disponere fritt. Det vil alltid avhenge av velviljen til ulike kommersielle interesser, og de eksisterer kun i det pengene flyttes eller skifter hånd.

Kontanter skifter lett hånd innenfor familier og nabolag. Besta lurer seg til å stikke en penge til barnebarnet... nabojenten får noen kroner for å lufte hunden, pensjonisten over gata påtar seg å vanne blomstene, noen trenger hjelp til snømåking og barnepass. Alt dette ordnes best med fysiske penger. I butikker og tilsvarende steder trenger man som regel å kunne betale raskt og komme seg videre. Nødetid og tekniske problemer forårsaker problemer for dem som ikke har tilgang til kontanter.

2. Solidaritet. Det er viktig å huske på at de som trenger kontanter ALLER MEST ikke er blant dem som engasjerer seg i sosiale medier eller skriver høringssvar til Stortinget. - Og det er definitivt ikke ansatte i bank og næringsliv, eller andre som får betalt for synspunktene sine.

Jeg har lenge undret meg på hvordan solidaritetsfølelsen fungerer. Kanskje er det en tillært egenskap, at vi pugger fasitsvar om begivenheter fra tiår tilbake, eller andre steder i verden, og hevder at «noe slikt ville jeg aldri vært med på selv». Disse fasitsvarene vil være presise og gjelde for faktiske forhold, men de vil likevel ikke beskrive dagens situasjon på en god måte.

Vi ville jo aldri gått på bussen dersom det ikke var tillatt for mennesker med et bestemt utseende. Det har vi lært. Men evner vi å anvende denne lærdommen på en fleksibel måte, der vi setter foten aktivt ned i sammenhenger som ligner, men ikke er en direkte blåkopi av det vi har lært er galt? I dag opplever mange å bli uglesett eller regelrett avvist på offentlig kommunikasjon. DET ER RETT OG SLETT IKKE GREIT!

Det er fortsatt like uhyrlig å sette seg på en buss dersom denne er stengt for en bestemt gruppe mennesker.

Mange sliter med å henge med i dagens upersonlige og teknologisk drevne samfunn. Mennesker *blir* isolert og mange risikerer å forsvinne i systemet. Slik KAN vi ikke ha det, at levende mennesker «slutter å eksistere».

Denne forsvinningen innebærer at de ikke mestrer sin egen hverdag (skjønner ikke hvordan jeg skal få betalt), at de ikke oppnår kontakt med det offentlige («da kan du gå inn på nettsidene våre og fylle ut...»), at de mister tilgangen til egne penger (får ikke legitimert seg med id og banken konfiskerer verdiene dine) og at de regelrett går til grunne (jfr. utallige avisartikler).

Graden av ansvarsfraskrivelse i disse tilfellene er høy. Offentlig ansatte toer sine hender og synes det er fælt, men de skylder likevel på andre når de mest tragiske tilfellene dukker opp i media. Her må man også ha klart for seg at de fleste vanskebjebnene leveres ut i taushet, utenfor offentlighetens søkelys.

Heller enn å lappe på enkelttilfeller må vi sikre et stabilt og forståelig samfunn som fungerer for alle. Det skal ikke være et mysterium hvordan man får kjøpt en bussbillett, bestilt en kaffe på kafeen eller gjort nødvendige innkjøp. Det vill alltid være dem som av praktiske årsaker ikke kan henvises til en app eller en nettside, eller ikke har tilgang til bank og bankkort.

Mange trenger hjelp i hverdagen enten det er av slekt og venner, lønnet personale eller også tilfeldige forbipasserende ute på gaten. Noen ganger er dreier det seg kun om en liten tjeneste i ny og ne. Andre ganger blir man mer eller mindre avhengig av at andre ordner opp for seg.

Dette er relativt enkelt i et analogt samfunn, men komplisert og i blant helt umulig i en digitalisert virkelighet. Informasjonen ligger utilgjengelig og gjemt bak hemmelige passord og elektroniske apparater. Da er det vanskelig å hjelpe! Faren er også stor for at passord og koder kommer på avveie, altså du får ikke hjelp uten å gi andre tilgang til dine personlige da. Å be om hjelp blir mer nedverdiggende, og dessuten i direkte konflikt med påbud om ikke å gi fra seg koder og passord.

For enkelte kan hverdagen bli lettere hvis ting kan bestilles og ordnes på nett. Dette bestrides ikke, men det er heller ikke relevant i denne sammenheng. Derfor vil det være et forsøk på avsporing og ikke et argument. Her handler det KUN om å verne om kontantene, eventuelt også om å sikre likestilte valgmuligheter.

Det er mange forhold som vil gjøre det utfordrende å forstå en elektronisk programvare. Noen kan på grunn av alder eller andre omstendigheter ha vanskelig for å holde seg fortløpende oppdatert. Dessverre så er ikke alle slik laget at de innser at det å være solidarisk er noe som til syvende og sist tjener oss alle. Enkelte betenker seg ikke på å omtale sine medmennesker «dumme», «sære» eller bent frem «irrelevante», men for et anstendig menneske er heller ikke dette noe gyldig argument.

Hvorvidt man mestrer disse tekniske apparatene eller ikke handler om mer enn evnen til læring. Problemer med finmotorikken og andre fysiske utfordringer spiller også inn. Det kan også være et spørsmål om økonomi og tilgjengeligheten av dette kostbare utstyret. Med et halvt års ventetid for å fornye passet skal det ikke STOR forestillingsevne for å se at også elektronisk utstyr (PC'er, mobiltelefoner...) kan bli mangelvare.

Den største misforståelsen er at det i dagens samfunn finnes en tallfestet gruppe mennesker som lever i et «digital utenforskap». Mange tror ærlig og oppriktig - ?? - at dette er en gruppe som gradvis kommer til å forsvinne! Det vitner om dårlig fantasi og liten evne til innlevelse. Dagens unge og middelaldrende mennesker skulle liksom for evig og alltid inneha den rette, oppdaterte kunnskapen og evnene som skal til for å håndtere det kompliserte og upersonlige livet i et digitalstyrt samfunn? For det første må man forstå at det å bli eldre i mange tilfeller er en gradvis prosess. Ting som var morsomme og fullstendig ukompliserte for et tiår tilbake kan bli vanskelig etter som årene siger på. Det betyr ikke at disse menneskene skal forhindres fra å leve et selvstendige liv og ordne opp i sin egen hverdag. I et begripelig system med tilgang til mennesker, kontanter og analoge løsninger kan det lett gå et tiår eller to til før disse individene mister sin blir avhengige av hjelp til sine daglige gjøremål.

Oppsummert og med andre ord: Det kommer stadig nye individer til, og disse vil også ha et tilsvarende behov for enkle løsninger og menneskelig kontakt.

Selvfølgelig er det heller ingen aldersgrense for å ha spesielle behov og avvike ørlite grann fra gjennomsnittet i befolkningen. Politikerne ønsker jo at alle mennesker i størst mulig grad skal integreres i samfunnet. Selv de med relativt store utfordringer forventes å leve livene sine utenfor institusjoner. Politikerne vil at de i størst mulig grad skal være selvhjulpne. DET MÅ MAN TA KONSEKVENSENE AV.

På samme tid finnes det mange godt voksne personer som akter å delta i arbeidslivet, som synes teknologi er morsomt og ellers er engasjerte og lever aktive liv. Disse liker dårlig at eldre skal defineres som en ensartet gruppe av «teknologiske sinker». Mange middelaldrende og eldre kan være tildels høyrøstede når de krever sin rett til å bli vurdert på lik linje med folk i tredve-årene i forhold til jobber og lignende. Dette har de naturligvis helt rett i! Vi er alle individer og mennesker FØR vi tilhører noen bestemt aldersgruppe eller minoritet. Å diskutere saken på disse premissene kan fort føre i feil retning.

De færreste velgere ville jublet over et partiprogram som tar til orde for arbeidsløshet, umyndiggjøring og segregering i stor skala, spesielt ikke i kombinasjon med forvirrende offentlige tjenester og manglende muligheter for å oppsøke lege eller motta andre former for hjelp når det røyner på. Derfor finner vi heller ingen slike partiprogram. Det er uhyre viktig at hver og en av oss bruker tid på å grave litt dypere når vi skal avlegge stemme, og at det stilles strengere krav til våre folkevalgte.

Hvor mange klarer å se de små tegn på at noe er galt... og hvorfor. At mennesker faller utenfor systemet eller blir utestengt og dårlig behandlet. Man kan alltid sette sin lit til at Superman, eller kanskje Wonder Woman, kommer flyvende og ordner opp, men dette er i så fall et sjansespill mer enn noe annet. Det beste folk flest kan gjøre er å se hvor det bærer, og at tilstrekkelig mange sier i

fra i tide før problemene eskalerer. Folk må respektere andre mennesker, og ikke alltid tro på «reklamen». Det er opp til alle å gjøre sine egne små valg i hverdagen, som å velge å betale med kontanter. Politikerne, derimot, de har et langt større ansvar for å tenke helhetlig og ta ansvar for alle dem som ikke klarer å skrike og rope høyt på egne vegne.

For å kunne ta fornuftige og menneskelig avgjørelser er det avgjørende at man ikke bruker sin egen nåværende funksjonalitet og arbeidsfellesskap som et almengyldig eksempel. Jeg har forstått at dette faktisk er et reelt problem for svært mange. Det argumenteres ut i fra egne, nåværende behov og mange av disse tenker kanskje at det finnes noen «andre» der ute. «Voksne mennesker» som uansett vil vise ansvar og ta seg av problemene, og se til at det ikke bærer galt avsted. Mange tror ikke på at politikerne for alvor vil innføre nye systemer som gjør at flere vil lide og falle utenfor samfunnet. Men medfører dette riktighet? Politikere er under press fra mektige næringsinteresser og hvis ikke folk vet å SI I FRA så kan man ikke anta at alt er grei skuring.

Våre myndigheter må ikke gjøre den feilen å kun lytte til kommersielle interesser og ansatte som får betalt for å legge frem meningen sin. Uansett så har ingen har truet noens rett til å benytte kort og eller ta i bruk, moteriktige betalings-løsninger. Dette handler kun om å sikre kontantene som et gyldig betalingsmiddel.

De, eller du, som sitter her og skal vurdere spørsmålet om kontant-tjenester tilhører en del av et større arbeidsfellesskap. Det ligger i sakens natur. Selv om du kanskje ikke er en racer på teknologi, så har du alltid en kollega på en armlengdes avstand eller en kompis du kan ringe opp. Hvis du skulle trenge nytt utstyr, da legger du veien om innkjøps-avdelingen og får det levert. Ferdig, kjøpt og betalt. Trenger du senere hjelp med programvaren, da ringer du helpdesk. I løpet av kort tid har du en teknisk kyndig og serviceinnstilt person på døra. Og den dagen du føler du deg litt på etterskudd med kompetansen, da går du til sjefen og avtaler at du trenger et kurs i det nye datasystemet...

Så den dagen du blir pensjonist, eller faller utenfor arbeidslivet, hva skjer da? Det skal jeg forklare nå.

- Du må orientere deg om tilgjengelige produkter selv.
- Du må også betale for utstyret av egne penger, med en økonomi som kanskje ikke er like god som tidligere.
- Trenger du hjelp med programvare, da må du selv finne en du kan ringe eller mase på. En som kan fikse dette for deg, mot betaling... eller ved å avsette noen timer av sin egen fritid. Kanskje du virker irritert på personalet i butikken der du kjøpte utstyret, fordi du stiller for mange spørsmål. Kanskje må du lete på egenhånd på nettet og lyktestolper etter «PC-kara» eller andre du formodentlig fester umiddelbar tillit til.
- Og den dagen du merker at du begynner å sakke litt etter med kompetansen, da kan du bare håpe at det finnes et tilgjengelig kveldskurs du kan melde deg på.

Med andre ord er det ikke sikkert at en person blir «dummere» fra den ene dagen til den andre. Problemet kan i stedet være at det menneskelige nettverket forsvinner og at man må ta større hensyn til økonomien og kort sagt klare seg selv.

Spør du nå hva dette har med kontanter å gjøre? Svaret er at disse tingene er uløselig knyttet sammen. Hele tiden dreier det seg om å skape og bevare et enkelt, forståelig og menneskelig samfunn. Storkapitalen og bedriftene klarer seg nok fint uansett... Mange vil hevde at den enkelte har «plikt» til å følge med på den tekniske utviklingen, og at de fleste innvendingene skyldes vrang vilje mer enn reelle, personlige vanskeligheter. Forhåpentligvis faller dette på sin egen urimelighet.

Jo mer sårbare menneskene er, desto viktigere er det at det lar seg gjøre å betale i luken, med kort eller kontant. Hos legen trenger vi å utveksle et vennlig smil og ønske om en god dag eller god bedring. Syke og engstelige mennesker skal ikke behøve å måtte fumble med høyrøstede og nedverdiggende betalingsautomater i fullt påsyn for det øvrige klientellet. Til leserne: Vet dere ikke hvor dere skal begynne, så start der. Det kan heller ikke være slik at det er kortautomat på offentlige toaletter, eller at man ikke får kjøpt billetter hos bussjåføren eller på T-banens holdeplasser. Som sagt, for mennesker med sosial angst eller permanent hastverk, så kan sikkert digitale løsninger være midt i blinken. Attention: Det er ikke dem vi snakker om her.

En «feil» jeg tror mange gjør er at de blander sammen ulike forhold. Et av dem har med økonomi å gjøre. Det kan begrense tilgangen på digitalt utstyr, men digitalt *utenforskap* er ikke direkte sammenlignbart med dårlig økonomi. Hvis du plutselig skulle få mindre penger å rutte med, da betyr det ikke at du er forhindret fra å gjøre visse innkjøp men at det kan gå lengre tid mellom hver gang. I verste fall må du kjøpe et brukt antrekk, og vente lenger før du fornyer ulike gjenstander. Noen går på restaurant ukentlig, andre må nedprioritere og går kanskje ut tre-fire ganger i året. Noen må vente til andre spanderer. Mange drar på eksotiske ferier hvert år, andre må spare og vente på gode tilbud, og så er det de som må droppe utenlandsreisen og heller dra på turer og ekskursionser i nærmiljøet. Her fyrer jeg opp under en helt annen diskusjon, men i dette tilfellet ønsker jeg bare å forklare forskjellen slik at flere kan forstå hva jeg mener:

Digitalt utenforskap handler ikke om grader og prioriteringer. I verste fall blir det en permanent, lukket og ekskluderende tilstand. Den vil være alle steds nærværende og vil ikke vil gå over av seg selv.

3. Beredskap. Penger låst fast i en bank vil aldri være kundens eiendom fullt og helt. Enhver handel og ethvert kjøp blir i så fall en tjeneste du kun kan oppnå med bankens velvilje, og det står ikke i forhold til om du på nåværende tidspunkt faktisk innehar det aktuelle beløpet. Penger blir mye mer abstrakt, og det skaper et usunt avhengighetsforhold der banken får uforholdsmessig stor makt. Barn skal, om mulig, vokse opp til helstøpte og frie individer som kan ta vare på seg selv og andre. På den måten vil de være i stand til å delta i demokratiske prosesser. Retten til å betale med sedler og klingende mynt handler om sikkerhet og beredskap. Her gjelder det å tenke langsiktig og å være ærlig om mulige konsekvenser av å gjøre seg avhengig av sårbare, digitale løsninger.

Samfunnsutviklingen styres av folket og dets representanter. Markedet og spesielle sær-interesser kan aldri få lov å overstyre dette enkle faktum. Dette handler i hvert fall ikke om noen udefinert «tidsånd» eller en teknologisk inn- eller utvikling det er umulig å stå imot. Å hevde det siste er perspektivløst og tyder mest på en manglende vilje til å ta ansvar, eller en tilsvarende dårlig evne til vise handlekraft når det trengs.

Beredskap handler om å bygge et robust samfunn som kan stå imot en ytre eller indre trussel. Sentrale funksjoner må være lette å sikre og håndtere. De skal være raske å gjenoppbygge, og må kunne fungere lokalt selv om det skulle oppstå problemer på andre områder.

Behovet for å verne seg mot mer eller mindre uforutsette hendelser må forstås på flere plan. Beredskap gjelder personlig sikkerhet og personvern. Det gjelder også å være rustet mot naturkatastrofer og sist men ikke minst så handler det om å være på vakt mot fiendtlige elementer i inn- og utland.

Felles for alle er at vi må være generelt forberedt på dårlige tider der kostbare og kompliserte løsninger ikke er et alternativ. Det gjelder å ikke blokkere «rømningsveiene» dersom

vanskelighetene skulle eskalere. I dette ligger at alle skal ha en fysisk tilgang til sine egne penger, enten de benytter seg av denne muligheten i det daglige eller ikke.

Enkeltindividene skal ikke stole på at samfunnet, og store politiske og kommersielle interessegrupper alltid vil dem vel. Historien hittil har vist at dersom ett eller flere mennesker gjør seg avhengig av andre og gir fra seg sin frihet, da vil dette uunngåelig falle tilbake på dem selv ved en senere anledning. Makt korruperer, eller den tiltrekker seg over tid korrupte individer. Politiske makthavere vil også tendere til å søke minste motstands vei. Heller enn å gjennomføre målrettede tiltak der problemene ligger, så innfører man ordninger der befolkningen som helhet utsettes for mer overvåking og større kontroll. Jeg vil ikke ramse opp konkrete eksempler, men hvis noen er interessert og samtidig ikke forstår – så kan jeg gå mer grundig til verks.

De fleste bedrifter ønsker å knytte kundegruppene så tett til seg som overhodet mulig, gjerne i form av å registrere mønstre og kreve privat informasjon. Det er feil å anta at de vil anstrenge seg for å gi et tilbud til befolkningen som helhet, de siste 5-10 prosentene kan utelates dersom de ikke passer inn. Neida, de foretrekker å spise sine tjenester mot de kundegruppene de selv ønsker seg. Iblant er dette uproblematisk, som når en kleskjede spesialiserer seg på en bestemt type klær. Andre ganger er det grunn til å rope varsko. For eksempel når transportselskapet fjerner billettautomatene og henviser til en kiosk som kan vise seg å være utilgjengelig eller også stengt. Det er uansett en vesentlig forskjell på Staten Norge og kommersielle bedrifter: Våre makthavere kan ikke tillate seg å tenke på det norske folk som en «kundegruppe». Folket kan heller ikke sees på som en stab av «ansatte» de kan velge å skyve ut i periferien.

Man kommer nemlig til et punkt der det ikke lenger nytter å «omorganisere» mennesker ut av sirkulasjon. Hvis våre politikere ikke ser DEN differansen tydelig og klart, da er det fare på ferde.

Det er ikke alltid lett å skjelve en skurk fra et offer. Det vi VET er at en demokratisk og folkestyrt nasjon ikke kan tillate seg skjevheter i systemet der frie og lovlydige borgerne overvåkes samtidig som skurkene går fri. Å være norsk betyr at du i utgangspunktet eier din egen integritet.

Det er folket som velger sine politikere, og ikke omvendt. Det er ikke politikerne som velger sitt folk!

I praksis betyr dette at det skal være umulig å bevege seg i hverdagen uten å etterlate en serie av kontrollerbare, digitale spor. Enkeltindividet har både lov og rett til å ha hemmeligheter. At staten velger å holde opplysninger hemmelig for folket derimot, det er i utgangspunktet uhørt. Her er det på tide med en kraftig innskjerping, men det begynner og slutter med at en lovlydig borger skal kunne velge å bevege seg fritt og handle uten at disse mønstrene registreres og overvåkes. Vedkommende har INGENTING å bevis, og det er udiskutabelt.

Så kan det være grensetilfeller, situasjoner der privatpersonen blir bitte liten i møtet med et tungrodd system, som ikke alltid er enig med seg selv. Disse systemene vet vi kan være unødig kompliserte, og det er lett å trå feil. En velvillig slektning som setter inn et mindre beløp på kontoen til en venn eller et familiemedlem kan handle, i god tro. Så viser det seg å skape problemer for mottakeren i forhold til det offentlige, som risikerer å miste utbetalinger fra det offentlige. Vi burde vite bedre enn å ønske oss et samfunn der vi må stå tilrette for alt, hvor vi ikke kan utføre små vennetjenester uten at dette registreres og problematiseres.

Det er også tilfeller der bankene stiller stadig nye og urimelige krav til sine kunder. De skylder på såvel internasjonale forpliktelser som norske myndigheter, men uten å oppgi konkret hvilke bestemmelser som ligger til grunn. Da blir det også vanskelig å ettergå dem i måten de behandler sine kunder. Å skrive brev, sende e-post eller oppsøke en filial blir stadig vanskeligere. I disse dager

opplever mange trofaste kunder å få kontoen sperret fordi de ikke har tilgang til legitimasjon eller mulighet til å møte opp på passkontor og i bankfilialer rundt omkring i landet. Det blir stadig vanskeligere å få fysisk tilgang til sine egne penger. Her må myndighetene vite å sette foten ned. I konkurranse med andre vil næringsinteressene være nødt å nedprioritere hensynet til kunden. MEN hvis myndighetene ser til at det finnes klare regler, og at disse blir fulgt, da slipper vi dette problemet. Fordi? Fordi da blir det likt for alle.

I vestlige land der styresettet er sammenlignbart med vårt eget, eller også i mer udemokratiske land som Norge likevel har valgt å samarbeide med, eller til og med innenfor landets egne grenser, ser vi at betalingstjenester kan sperres på grunn av politiske ytringer. Deltakelse i (fredelige) demonstrasjoner eller uttalt sympati for visse grupper kan være nok. Andre ganger har kundens nasjonalitet vært avgjørende. Slikt skal ikke kunne gjøres uten lov og dom, og her er det på høy tid at myndigheter og politikere går noen runder i tenkeboksen. Så plikter de å gripe inn og gjøre det klinkende klart at borgere i vestlige land faktisk har ytringsfrihet, og at denne er selve grunnvollen i samfunnet. Her må vi tåle uenighet, ikke bare i festtalene og ikke bare visse typer uenighet. Det kan heller ikke tas hensyn til at noen mener at noens uttalelser kan føre til at noen andre misforstår hensikten. At dette får lov å skje tyder på en økende polarisering i samfunnet. Det meste handler om identifikasjon og gruppe, og lite med logikk eller overordnede prinsipper.

Mange voksne mennesker sliter alvorlig med å forstå forskjellen på alminnelig politisk uenighet og det som med rette eller urette oppfattes som «ekstreme holdninger». (Det er nemlig ikke det samme!)

Myndighetene må være klare på at verken bankene, mobilselskapene eller kommersielle interesser har lov til å konfiskere eiendom eller straffe kundene for deres politiske syn. Rimeligvis kan de heller ikke pålegge bankene å opptre på den måten.

Dersom penger kun skulle eksistere på en konto, da blir de aldri enkeltmenneskets verdi til odel og eie. Da handler det om en tjeneste som fasiliterer hver enkelt transaksjon på vedkommendes vegne. Mange frykter og antar at disse tjenestene vil prises betraktelig høyere dersom alternativet skulle forsvinne. Heller enn å utbetale renter, vil bankene ta betalt for å holde orden på disse bevegelsene. Det vil skape usikkerhet og et system som ganske sikkert vil bli utnyttet til å sjekke hva den enkelte bruker penger på. En slik utvikling virker ødeleggende på maktbalansen i samfunnet.

Vi ser stadig tilfeller av overforbruk og vanskeligheter med å betjene lån og kredittkort-gjeld. Antakelig er det bare toppen av isfjellet. Usynlige penger er vanskeligere å forstå og dessverre også lettere å bruke. Spesielt barn og unge trenger å lære seg spillereglene i den analoge verden før de fortaper seg i den digitale.

Mange av oss blir mer letturte og engstelige etter hvert som årene går, og uansett kan det være vanskelig å forstå hvordan de skal avsløre fusk og fanteri på nett. Selv tilsynelatende vellykkede og oppegående individer kan lures til å gi fra seg både passord og penger til kyniske aktører. Siden flommer det over av tankeløse kommentarer om at disse menneskene har seg selv å skylde.

Men ærlig talt, når ble det forbudt å være naiv? Eller bent frem dum?

Myndighetene derimot kan ikke avvise problemet med slike begrunnelser. De må legge tilrette for å velge et liv utenfor nettets irrganger.

Naturkatastrofer. «Alle» er enige om at samfunnet har blitt mer sårbart. Da er det også på høy tid at «noen» tar tak i problemet. Digitale betalingstjenester kan slås ut av et helt alminnelig norsk

uvær, og dette kan være problematisk nok. Med kontanter kan gjestene betale hotellregninga selv om lynet har slått ned i mobilmasta (selvopplevd)... Virkelig beredskap handler om større, og mer omfattende katastrofer. Vi kan for eksempel vente oss tilfeller der små uregelmessigheter på Solen fra tid til annen vil slå ut kommunikasjonssystemene her på Jorden.

Myndighetene skal opprettholde og sikre funksjonelle, robuste betalingsmåter. De kan ikke risikere at nasjonen lammes fullstendig, og at enkeltmennesker står hjelpeløse igjen i tilfeller av jordskjelv, oversvømmelser eller uvanlige værforhold.

Sikkerhet mot fiendtlige grupper i inn- og utland. Verdenssamfunnet er en komplisert arena, og det er ikke alltid lett å forstå eller avsløre hensikten til dem som er ute etter personlig makt og fortjeneste, eller bent frem ønsker å sabotere de eksisterende strukturer. De færreste skurker og ingen diktator vil åpent annonsere at de primært er ute etter å være «slemme» eller å sko seg på andres bekostning. Snarere tvert imot. Slik enkelte mennesker kan la seg lure privat, kan man ikke se bort i fra at større grupper av politikere og nærings-interesser også lar seg forføre og narre.

Fiendebilder og stormaktspolitikk kan skifte nær sagt fra en dag til en annen, og det er ingen god ide å gjøre seg avhengig av andre. Å legge tilrette for at fremmede makter kan sabotere nordmenns muligheter til å drive handel, eller stjele sensitive opplysninger, er ikke spesielt smart. Hvis dette skjer, da spiller det liten rolle å diskutere hvem den utenforstående skurken kan tenkes å være. Det viktigste er å legge tilrette for at sentrale funksjoner i samfunnet skal kunne styres uten at alt skal skje over nettet. I dette tilfellet handler det mest om at folkets penger ikke kan være permanent låst til sårbare bank- og betalingstjenester. Folk oppfordres da også til å ha et visst beløp av kontanter tilgjengelig dersom det skulle oppstå en uoversiktlig situasjon.

Jeg antar at «klassisk krigføring» er i ferd med å bli unntaket heller enn regelen, og at makt og kontroll oppnås på andre og mer diffuse måter. Dette er noe vår nasjonale beredskap må ta til seg. Hvem kan si om en navngitt statsleder er ansvarlig for et hacker-angrep, eller om det står kriminelle grupper bak angrepet? Kanskje opposisjonen setter det hele i scene i håp om å sverte sine motstandere? Vi vet det er et spill, og ikke sjeldent også et skittent et. I verste fall risikerer vi en eskalering av beskyldninger, konflikter og krigslignende handlinger, uten å vite sikkert hvem som står bak. **Dette er meget farlig.** Det enkleste og mest umiddelbare tiltaket må være å hindre at slike angrep blir «vellykkede» og får for store konsekvenser.

OPPSUMMERING og GENERELT

Å sikre kontanternes stilling handler først og fremst om å håndheve og forholde seg til gjeldende norsk lov. På politisk hold må man alltid ta utgangspunkt i den svakeste part, og ikke i hva mektige økonomiske særinteresser måtte ha av ønsker og forklaringer. For å forstå dette må man klare å ta inn over seg visse ubehagelige sannheter. Disse går først og fremst på at det ikke uten videre er de (for tiden) friske, oppegående og yrkesaktive individene som skal definere behovene på vegne av våre eldre, ensomme, fattige, barn og mennesker med spesielle utfordringer. For å oppnå dette kreves en evne til innlevelse og solidaritet, samt forståelsen for at utenforskap av alle slag ikke kan sies å være er noe «forbigående problem». Kontanter har også stor betydning i tilknytning til personvern og demokratiske prosesser. Hvis det er problemer med kriminalitet, så må tiltakene rettes mot dem som faktisk begår ulovlighetene. Å vise «handlekraft» ved i stedet å overvåke, og innskrenke friheten til folket sett under ett, vil føre helt galt av sted. Husk også at kontanter gjør det lettere for mennesker som lever i voldelige eller svært strenge familieforhold å frigjøre seg og delta i aktiviteter uten at overgriperne kan kreve innsyn i kontoutskrifter etc.

Muligheten for mindre, private utbetalinger sikrer at folk kan gjøre hverandre vennetjenester og overrekke gaver på enklest mulige måte, uten å involvere andre og uvedkommende parter i

transaksjonen. Det gjør det også mulig for barna i nabolaget å tjene en slant på å gjøre ærend for andre, og gjør noe med deres forståelse for økonomisk ansvar og privat eiendomsrett. Beredskap og vern vil gjelde såvel enkeltmennesker som nasjonen sett under ett. Hva man trenger å verne seg mot kan variere, men vi må ta høyde for at naturkatastrofer, kriminelle organisasjoner eller fiendtlige makter kan true såvel samfunnsstrukturen som den enkelte innbygger.

En kan alltså hevde at «penger ikke er alt», eller at disse uansett vil være irrelevante i de aller største katastrofene, men det vil ikke medføre riktighet. Det gjelder å sikre folkets fortsatte mulighet til å foreta innkjøp og gjøre opp seg i mellom privat. Generelt er det viktig å bestrebe seg på å rette opp skjevheter i samfunnet og håndheve alminnelig lov og rett. Hvis ungdommen ikke har lært forskjell på «mitt og ditt», da er det dette som er problemet. Løsningen er ikke å glatte over forholdet ved i stedet å overvåke lovlydige borgere eller nekte pensjonisten adgang på bussen.

Det er de lovlydige som bestemmer hvordan samfunnet fungerer, og ikke de kriminelle elementene som legger føringene. Det er også myndighetene som gir lover og regler for næringslivet... Med uklare grenser her risikerer vi at mektige økonomiske interesser overstyrer vår egen, nasjonale politikk og beredskap. **Enkeltindividet i alle dets fremtoninger er og blir vår fremste ressurs**, og det gjelder uavhengig av hva andre måtte hviske deg i øret.